

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMĄ DEMOTYVUOJANTYS VEIKSNIAI

ILVIJA PIKTURNAITĖ¹, RŪTA TAMAŠAUSKIENĖ²

Klaipėdos valstybinė kolegija (Lietuva)

ANOTACIJA

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sistemoje identifikuojamas darbuotojų senėjimas ir jų trūkumas, o į laisvas pareigybes organizuojami konkursai nesulaukia susidomėjimo. Tokia situacija rodo akivaizdžią demotyvuojančių veiksnių raišką, tačiau daugelis šios tematikos tyrimų orientuoti į vidurinio ugdymo įstaigų darbuotojų motyvavimą. Straipsnyje keliamas problemiškas klausimas, kokie demotyvuojantys veiksniai lemia nenorą rinktis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesiją. Teoriškai išanalizuotos ir empiriškai ištytos trys demotyvuojančių veiksnių grupės: bendra politinė-sociokultūrinė situacija švietimo srityje; darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; veiksniai, susiję su pačia asmenybe. Anketinėje apklausoje dalyvavo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogikos studentai bei pagal šią specialybę dirbantys absolventai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad labiausiai demotyvuojanti veiksnių grupė yra darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, mažiausiai įtakos turi veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos ankstesne patirtimi, tobulėjimo galimybe. Įvardyti šie svarbiausi demotyvuojantys veiksniai: per didelis vaikų skaičius grupėje, sudėtingas darbas, patiriama psichologinė įtampa, nepakankama pagalba pradedantiems pedagogams.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogika, profesija, demotyvuojantis veiksnys.*

JEL KLASIFIKACIJA: I21, M12.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rfds.v33i1.2200>

Įvadas

Temos aktualumas. Keletą pastarųjų metų Lietuvos švietimo sistema yra politikų, visuomenės ir edukologijos srities mokslininkų dėmesio centre. Švietimo sistemos bendruomenė, įvairūs nacionaliniai tyrimai atskleidžia sistemos trūkumus. Mokslo bendruomenė indikuoja ateities tendencijas ir švietimo sistemos tobulinimo gaires, o politikai inicijuoja reformas. Nuolat išryškinamas mažėjantis visuomenės pasitikėjimas švietimu (Lietuva. Švietimo būklės apžvalga, 2018). Nemažai dėmesio tenka pradiniam, viduriniam ugdymui, profesinio rengimo ar aukštojo mokslo sistemai. Tuo tarpu ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas lieka antrame plane. Tačiau, anot R. Pranaitytės, D. Malinauskienės (2011), ikimokyklinis ugdymas yra švietimo sistemos posistemė, nuo kurios vystymosi pobūdžio ir rezultato priklauso tolesnio vaiko ugdymo(si) kokybė. Tai pagrindžia Harvardo universiteto mokslininkai, tyrinėję vaikų smegenų vystymosi ypatumus ankstyvojoje vaikystėje (Brain Architecture, 2017). Būtent šiame amžiaus tarpsnyje vaikas pradeda pažinti save ir supantį pasaulį, atrasti jį ir savo vietą jame. Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje jis pradeda ugdytis kompetencijas, įgūdžius, kurių reikės visą gyvenimą. Europos Sąjungoje tai – prioritetinė švietimo politikos sritis. Tačiau realybė tokia, kad Lietuvoje ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojų trūksta 31 Lietuvos savi-

¹ Ilvija Pikturnaitė – docentė, daktarė (socialiniai mokslai), Klaipėdos valstybinės kolegijos Verslo fakulteto Verslo administravimo katedra

Moksliniai interesai: strateginis valdymas, žmonių išteklių valdymas, vidinė komunikacija, organizacinė kultūra
El. paštas: i.pikturnaite@kvk.lt

² Rūta Tamašauskienė – Klaipėdos valstybinės kolegijos Verslo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė
Moksliniai interesai: vaiko ugdymas šeimoje, ikimokyklinio ir priešmokyklinio pedagogo kūrybiškumas
El. paštas: r.tamasauskiene@kvk.lt

valdybėje (2018 m. duomenys), šios srities pedagogų trūkumą rodo laisvos darbo vietos: 854 ikimokyklinio ir 226 – priešmokyklinio ugdymo sektoriuje (Lietuva. Švietimo būklės apžvalga, 2018). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sektoriuje 47 proc. dirbančių pedagogų yra 50 metų amžiaus ir vyresni. Tyrimai atskleidė, kad Ikimokyklinio ugdymo programą vykdančiose įstaigose 30–49 metų amžiaus auklėtojų dalis kasmet mažėja. Paskelbus konkursą eiti auklėtojo pareigas, į 40 proc. įstaigų ateina tik po vieną kandidatą (Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų ateičiai užtikrinti, 2018).

Mokslinėje literatūroje ir švietimo dokumentuose, kur aptariami pedagogo profesijos pasirinkimo veiksniai, dažniausia kalbama apie pasirinkimą motyvuojančius veiksnius (Ponnock ir kt., 2018; Pourtoussi ir kt., 2018). D. Bagdžiūnienė ir kt. (2014), E. Rodzevičiūtė (2008), A. R. Ponnock ir kt. (2018) tyrė motyvacijos svarbą renkantis pedagogo profesiją. Pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius veiksnius analizavo V. Paulauskienė (2011), M. Moloney (2014), A. Židžiūnienė (2018), J. Labokas (2018) ir kt. Reikšmingai mažesnis dėmesys tenka demotyvuojančių veiksnių indikavimui.

Tyrimo problema. Apie demotyvacijos veiksnių įtaką Lietuvos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sistemai rodo anksčiau paminėti faktai apie pedagogų trūkumą ir jų senėjimą. Informacijos apie tai, kas trukdo arba demotyvuoja rinkis pedagogo profesiją, daugiau suteikia žiniasklaidoje ir viešojoje erdvėje pasirodantys įvairių asmenų pranešimai, nacionalinių edukologijos srities tyrimų duomenys. Šiame tyrime suformuluotas probleminis klausimas, kokie demotyvuojantys veiksniai lemia nenorą rinktis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesiją?

Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinės ir priešmokyklinės pedagogikos studijų pasirinkimą lemiančius demotyvuojančius veiksnius.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, dokumentų, lyginamoji analizė, anketinė apklausa, duomenų apdorojimas naudojant SPSS programinį paketą.

1. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančių demotyvuojančių veiksnių teorinė analizė

Vadybinėje ir edukologinėje literatūroje dažniausia analizuojama motyvacijos ir motyvavimo tema. Tuo tarpu *demotyvacijos* terminas žodynuose ir moksliniuose žinyuose aptinkamas retai. S. Daukilas ir kt. (2016) nurodo, kad viena naujausių, daugelį motyvacijos reiškinį nagrinėjančių teorijų apibendrinanti ir visame pasaulyje jau sulaukusi pripažinimo yra apsisprendimo teorija (angl. *Self-Determination theory*) (Gagne, Deci, 2005). Ši teorija pateikia daugiadimensę motyvacijos struktūrą ir pabrėžia tris pagrindines motyvacijos rūšis: demotyvaciją (angl. *amotivation*), vidinę ir išorinę motyvaciją. Demotyvacija yra motyvacijos antonimas. Demotyvuoti žmogų reiškia pasitelktomis priemonėmis atimti iš jo eiti tam tikra linkme skatinančią jėgą (Terminų žodynas, 2020). Demotyvacija apibrėžiama kaip visiškas motyvacijos nebuvimas. Tai tokia būseną, kai žmogus neturi nei vidinės, nei išorinės motyvacijos, neatlieka veiklos ir nerodo suinteresuotumo dirbti. Todėl analizuojant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo (toliau – IPUP) profesijos pasirinkimą lemiančius demotyvuojančius veiksnius analizuojama mokslinė literatūra, teisės aktai, ataskaitos tiek apie demotyvuojančius, tiek ir apie motyvuojančius veiksnius bei jų raišką.

Literatūroje (Paulauskienė, 2011; Dolton, Marcenaro-Gutierrez, 2013; Moloney, 2014; Jónsdóttir, Coleman, 2014; Židžiūnienė, 2018, Labokas, 2018) akcentuojami sociokultūriniai ir su pačia asmenybe susiję aspektai. Profesinį tapatumą formuojantys veiksniai apima priklausymo jausmo, bendraamžių, tėvų ir platesnės visuomenės vertinimo, profesijos prestižo veiksnius. Pedagogų profesinės tapatybės supratimas daugelyje pasaulio šalių vis dar yra problemiškas. Remiantis M. Moloney (2014) ir A. Jónsdóttir, C. Coleman (2014) atliktais tyrimais ir pateiktomis išvaidomis, tai lemia žemas pedagogo profesijos statusas, mažas atlyginimas, visuomenės ir pačių pedagogų požiūris. Latvijoje atliktas tyrimas atskleidė (Бондаренко, 2000), kad patys pedagogai mokytojo profesijos statusą vertina žemu balu. Jie mano, kad visuomenėje susiformavo stereotipas, kad mokytojo darbą žmonės pasirenka ne iš pašaukimo, o dėl to, kad negali susirasti nieko geriau. Mokytojo darbas, kaip rodo tyrimo rezultatai, laikomas prastai atlyginamu darbu, šią veiklą daugiausia renkasi moterys, nes vyrai šį darbą laiko nepakankamai prestižiniu (Бондаренко, 2000). Dalis

šaltinių indikuoja pedagogo asmenybės ypatumus. E. Rodzevičiūtė (2008) teigia, kad pedagogo profesija savo socialine ir asmenybine svarba ryškiai išsiskiria iš visų kitų, nes ji pašaukta ugdyti, brandinti žmogų visoms profesijoms ir specialybėms, pareigybėms ir postams. Geros mokyklos koncepcijoje (2015) rašoma, kad pedagogai yra savo sričių profesionalai, kurie rūpinasi nuolatiniu asmeniniu tobulėjimu, plečia ne tik profesinį, bet ir bendrą kultūrinį akiratį, jie (pedagogai) atviri naujovėms, nebijo tyrinėti, bandyti, mokosi iš kolegų bei mokinių, nepuola į neviltį nepavykus. Mokytojo profesijos pasirinkimo motyvų tyrimai Lietuvoje ir užsienio šalyse rodo, kad dažniausia mokytojais tampama dėl paties darbo pobūdžio ir jo prasmingumo, t. y. jaučiant pašaukimą, norą dirbti su vaikais, perduoti patirtį, rengti mokinius gyvenimui, savo darbu prisidėti kuriant visuomenės gerovę, ateitį. Su išvardytais motyvais susijęs ir dar vienas svarbus veiksnys – profesijos įvaizdis bei statusas visuomenėje. Aukštesnis profesijos statusas švietimo bendruomenėje laikomas svarbiausiu veiksniu, galinčiu didinti mokytojo profesijos patrauklumą (Kaip rengiami mokytojai, 2015). Kituose šaltiniuose daromos prielaidos, kad IPUP prestižą menkina viešai analizuojami kartais pasitaikantys blogi atvejai. Anot P. R. Denner'io, S. A. Salzman'o, J. D. Newsome (2001), pedagogo profesija dažnai apibūdinama žvelgiant ne į pačius geriausius mokytojus, bet į prasčiausius. Prastu mokytoju vadiname ne tą, kuris turi mažiausiai žinių, bet tą, kuris neturi pašaukimo, nemėgsta vaikų ar nemato reikalo mokyti visų vaikų, o tik paklusniusius ir gabiusius (Bagdžiūnienė ir kt., 2014). P. Jucevičienė ir kt. (2007) kaip vieną opiausių problemų įvardijo nepakankamą studentų motyvaciją būti mokytoju ir su mokytojo darbu nesiejamus karjeros planus. Panašų pastebėjimą pateikė ir D. Pranckevičienė (2011), remdamasi tyrimo rezultatais. Ji konstatavo, kad dalis stojančiųjų nejaučia pašaukimo, o kartais pedagogo profesija pasirenkama tik kaip alternatyva neįstojus į norimą specialybę. Profesinis tapatumas, pasak M. Moloney (2014), yra istorinių, socialinių, ekonominių ir politinių trajektorijų santakoje, kurios esmė – investicijos į mokymą, plėtrą ir paramos mechanizmus, įtraukiant į platesnį visuomenės diskursą, paremtą vertybėmis, asmeninėmis savybėmis, ideologija, santykiais, statusu, kvalifikacija. Svarbus ir pačių pedagogų požiūris į savo profesinę tapatybę bei ateities siekius. Atkreipiamas dėmesys į profesinės tapatybės komponentus, tokius kaip savigarba, savivertė, tikėjimas savimi, profesinis pasitikėjimas, pasitenkinimas darbu ir motyvacija. Geroji patirtis keičia pedagogo požiūrį, mąstymą, bendravimą ir elgesį, nuolatinis profesinis tobulėjimas kuria profesinės tapatybės pagrindus (Moloney, 2014).

Dalis šaltinių įvardija politinius-teisinius (reglamentavimo) motyvavimo ar demotyvacijos veiksnius, kur galima skirti pedagogų rengimo reglamentavimą ir privalomą motyvacijos vertinimą. Pedagogų rengimo reglamentas priimtas 2008 m., 2010 m. jis koreguotas ir tik 2018 m. patvirtintas dabar galiojantis Pedagogų rengimo reglamentas (2018), kuriuo sukurtas teisinis pedagogų rengimo pertvarkos pagrindas. Numatytas dviejų dalykų mokytojų ir ugdymo srities mokytojų rengimas, kito studijų programos (moduliai) dalyko kompetencijoms ir pedagogo kvalifikacijai įgyti finansavimas (LR Vyriausybės 2018 metų ataskaita, 2019). Universitetams ir aukštosioms mokykloms teko nuolat koreguoti pedagoginių studijų vykdymą, atsižvelgiant į pakeitimus, kurie ne visada siejosi su studijų kokybės gerinimu. Nuolatinė studijų vykdymo ir priėmimo į pedagogines studijas kaita nesuteikia stojantiems daugiau aiškumo apie pasirinktos profesijos mokymosi perspektyvas. Apibendrinus Europos šalių tyrimus, akcentuotas realių darbo poreikių neatitinkantis mokytojų rengimas (Kaip rengiami mokytojai, 2015).

Viena iš pažymėtų demotyvuojančių sričių susijusi su darbo organizavimu. Latvijoje atliktas tyrimas atskleidė (Бондаренко, 2000), kad pedagogams tenka didelis darbo krūvis ir didžiulė atsakomybė, už ką menkai atlyginama. D. Pranckevičienė (2011), remdamasi tyrimo rezultatais, įvardijo organizacines mokytojo profesijos patrauklumo / nepatrauklumo abiturientui priežastis: menkos įsidarbinimo galimybės, perspektyvos nebuvimas, sudėtingas darbas. Apibendrinus Europos šalių tyrimus, akcentuotas per didelis mokinių skaičius klasėje, nepakankama pagalba pradedantiems mokytojams, nepakankamos profesinės karjeros galimybės ir nepakankamai geros darbo sąlygos (Kaip rengiami mokytojai, 2015).

Daugelyje šaltinių (Paulauskienė, 2011; Dolton, Marcenaro-Gutierrez, 2013; Kaip rengiami mokytojai, 2015) akcentuojamas materialinio atlygio nepakankamumas ir jo svarba. V. Paulauskienės (2011) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad vienas svarbiausių ikimokyklinio ugdymo mokytojų motyvacinių veiksnių yra materialinis atlygis. Siekti geresnių darbo rezultatų skatintų galimybė gauti priedus prie atlyginimo, nuo

darbo rezultatų priklausantis darbo užmokestis, atlyginimo didėjimas, atsižvelgiant į pedagoginio darbo stažą. Vilniaus ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų motyvacijos tyrimas atskleidė, kad pedagogai menkai motyvuojami, jiems neteisingai atlyginama už darbą, be to, nustatyta, kad tirtose ikimokyklinio ugdymo įstaigose nėra bendros motyvavimo sistemos. Aukštesnis darbo užmokestis švietimo bendruomenėje laikomas svarbiausiu veiksniumi, galinčiu didinti mokytojo profesijos patrauklumą (Kaip rengiami mokytojai, 2015). LR Vyriausybės 2018 metų ataskaitoje (2019: 60) nurodoma, kad, siekiant gerinti situaciją šioje srityje, 2018 m. įvestas etatinis mokytojų darbo apmokėjimas. Ilgalaikiai streikai 2018/2019 mokslo metais parodė didelį mokytojų nepasitenkinimą šiuo Vyriausybės sprendimu. 2020 m. rudenį priimti ŠMSM sprendimai³ dėl skatinamųjų stipendijų pedagogiką studijuojantiems skyrimo bei darbo užmokesčio IPU pedagogams didinimo, todėl šiame straipsnyje sąmoningai neanalizuojamos tyrimo respondentų nuomonės ir pasisakymai dėl atlyginimo bei profesijos įgijimo sąnaudų.

Apibendrinant teorinę demotyvuojančių IPUP profesijos pasirinkimo veiksnių analizę galima skirti keturias pagrindines veiksnių grupes: bendra politinė-sociokultūrinė situacija švietimo srityje; veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos ankstesne patirtimi, tobulėjimo galimybe; darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; materialinis skatinimas ir jo pakankamumas. Paskutinė veiksnių grupė į empirinių rezultatų apžvalgą nebus įtraukiama dėl pokyčių, įvykusių duomenų apdorojimo metu.

2. Tyrimo metodologija

Demotyvuojančių ikimokyklinės ir priešmokyklinės pedagogikos profesijos pasirinkimo veiksnių nustatymas buvo tik dalis platesnio tyrimo, atlikto įgyvendinant Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos finansuojamą projektą „Ikimokyklinės ir priešmokyklinės pedagogikos studijų pasirinkimą lemiantys demotyvuojantys ir demotyvuojantys veiksniai“. Tyrime taikyti kokybiniai (literatūros šaltinių ir dokumentų analizė) ir kiekybiniai (anketinė apklausa) tyrimo metodai. Kokybinių tyrimų metodai orientuoti į interpretaciją, o ne į matavimus (Kardelis, 2016), labiau gilintasi į daiktų ir reiškinių kilmę, o ne į skaičius (Paulauskaitė, 1996). Atlikus mokslinės literatūros ir dokumentų analizę išskirti pagrindiniai IPP studijų pasirinkimą lemiantys demotyvuojantys veiksniai, sukurtas empirinio tyrimo pagrindas. Įvairių mokslininkų mintys, dokumentų teiginiai naudojami, siekiant paaiškinti, papildyti, interpretuoti anketinės apklausos rezultatus. Empirinis tyrimas atliktas vykdant IPUP studentų ir dirbančių pagal specialybę absolventų anketinę apklausą.

Instrumentas. Siekiant įvertinti demotyvuojančius veiksnius, respondentams pateikti trys klausimai: bendra politinė-sociokultūrinė situacija švietimo srityje; darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos ankstesne patirtimi, tobulėjimo galimybe. Šiuos veiksnius jie turėjo įvertinti pagal 5 balų skalę (5 – labai svarbus veiksnys, 4 – svarbus, 3 – pakankamai svarbus, 2 – nelabai svarbus, 1 – visiškai apie tai negalvoju). Demografinėms charakteristikoms nustatyti skirti 4 klausimai. Tyrime taikytas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa.

Generalinė visuma ir tyrimo imtis. Empiriniame tyrime pakviesti dalyvauti septynių Lietuvos aukštųjų mokyklų (Klaipėdos ir Šiaulių universitetų, Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Marijampolės ir Klaipėdos valstybinės kolegijų) ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogikos studentai bei absolventai. Remiantis minėtų aukštųjų mokyklų duomenimis, 2019 m. šiose įstaigose pagal įvairias IPUP programas studijavo 981 studentas. Taikant 99 proc. tikimybę ir 5 proc. paklaidą tyrimas būtų reprezentatyvus ir validus, jeigu jame sudalyvautų 397 respondentai. Respondentų skaičius apskaičiuotas taikant V. Panioto imties tūrio formulę, taip pat atsižvelgiant į tyrimo tikslą, tyrimo populiacijos savybes (t. y. dydį ir vienalytiškumo tiriamojo požymio atžvilgiu kriterijų), siekiamų gauti duomenų tikslumą ir reprezentatyvumą, klausimyno charakteristikas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008; Kardelis, 2016 ir kt.). Absolventų grupės respondentų populiacija nenustatyta, todėl jų imtis neskaičiuota. Nusistatytas minimalus reikiamas absolventų respondentų skaičius – 110 respondentų.

Respondentams atrinkti naudojama reprezentatyvioji tikimybinė klasterio atranka (Kardelis, 2016). Minėtų kolegijų studentų pasirinkimą tyrimui lėmė studijos pagal Ikimokyklinės ir priešmokyklinės pedagogikos programą. Prašymas-kvietimas dalyvauti tyrime studentams ir absolventams pateiktas per projekto partne-

³ Prieiga internete: https://www.lampss.lt/attachments/article/362/kolektyvine_sutartis_20191202.pdf

rius – minėtų kolegijų dėstytojus. Anketos IPUP studentams ir absolventams patalpintos www.apklausa.lt. Tyrime dalyvavo 421 studentas ir 111 absolventų, dirbančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogais.

Tyrimo etika. Tyrimo etika numato bendrai priimtinus šio tyrimo dalykus (imties atranka, duomenų rinkimas, apibendrinimas ir kt.), kurie paskatino apsvarstyti visas tyrimo eigos alternatyvas – jų stipriausias ir silpnąsias puses bei pasirinkti tinkamiausią tyrimo eigą. Atliekant tyrimą laikytasi šių tyrimo etikos principų: apsaugos, slaptumo (anonimiškumo ir konfidencialumo), geranoriškumo, universalumo, reikšmingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, teisės gauti tikslią informaciją (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008; Kardelis, 2016 ir kt.).

Apklauskos laikas – 2019 metų spalio–lapkričio mėn.

Duomenų apdorojimo metodai. Anketinės apklausos duomenys analizuoti taikant socialiniams tyrimams skirtą programinį paketą SPSS.26.0. Suskaičiuoti visų tyrime dalyvavusių studentų grupės respondentų ir absolventų grupės respondentų vidurkiai. Vidurkių palyginimui taikytas Mano-Vitnio (*Mann-Whitney*) rangų sumų neparametrinis kriterijus (kadangi analizuojami kintamieji yra ranginiai). Skirtumai statistiškai reikšmingi, kai tikimybė yra mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį 0,05. Didesnis vidutinis rangas rodo, kad tos grupės tiriamieji dažniau rinkosi atsakymo variantus, atitinkančius didesnes kodų reikšmes.

Klausimyno vidiniam patikimumui nustatyti apskaičiuotas kiekvienos srities Kronbacho alfa (*Cronbach's alpha*) koeficientas. Moksliniuose darbuose skalė laikoma patikima, kai Kronbacho alfa koeficientas didesnis nei 0,7 (Pakalniškienė, 2012: 11). Visų teiginių kartu koeficientas lygus 0,942, taikyto klausimyno teiginių grupių koeficientai yra iš intervalo nuo 0,827 iki 0,894, tai rodo aukštą vidinį skalės patikimumą.

1 lentelė. Demotyvuojančių klausimyno vidinio patikimumo veiksmų Kronbacho alfa koeficientai

Teiginių grupės	Teiginių sk.	Statusas	
		Studentas	Absolventas
Demotyvuojantys veiksniai, susiję su politine-sociokultūrine situacija švietimo srityje	4	0,840	0,827
Ikimokyklinio ugdymo įstaigos darbo ypatumai	7	0,894	0,878
Veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos ankstesne patirtimi, tobulėjimo galimybėmis	6	0,878	0,865
Visi klausimai	20	0,942	0,942

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis tyrimo duomenimis.

Tyrimo dalyvių demografinių charakteristikų apžvalga. Tyrime dalyvavo 18–57 metų studentai, kurių amžiaus vidurkis – 27,83 metų, ir 21–57 metų amžiaus absolventų grupės respondentai, kurių amžiaus vidurkis – 30,59 metų. Taigi tirti absolventai tik nedaug tebuvo vyresni už studentus. Tikėtina, kad jie studijas baigė per pastaruosius penkerius metus ir jų patirtis renkantis studijas, studijuojant ir dirbant išlieka aktuali. 70,1 proc. studentų grupės respondentų nurodė, kad jiems tai yra pirmosios studijos, 11,2 proc. studentų – ne pirmosios studijos, 18,8 proc. pasirinko kitą variantą. 73 proc. absolventų IPP buvo pirmosios studijos, 18 proc. apklaustųjų nurodė, kad jiems tai ne pirmosios studijos, 9 proc. pasirinko kitą variantą. Taigi IPP studijas renkami ir žmonės, turintys profesinį, aukštesnįjį, aukštąjį išsilavinimą, įgiję įvairias specialybes.

3. Tyrimo rezultatai

Išanalizavus IPP pedagogo veiklą reglamentuojančius dokumentus ir mokslininkų išvalgas, visus ikimokyklinio ir priešmokyklinio pedagogo profesijos pasirinkimą lemiančius demotyvuojančius veiksmus galima sugrupuoti į keturias grupes: bendra politinė-sociokultūrinė švietimo situacija, darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, specialybės įgijimo sąnaudos ir finansinė nauda bei veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos ankstesne patirtimi, tobulėjimo galimybe. Daugiausia veiksmų susiję su darbo ypatumais ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Tyrimo dalyviai vertino politinės-sociokultūrinės švietimo situacijos veiksnių demotyvuojantį poveikį renkantis pedagogo profesiją pagal 5 balų skalę (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Studentų ir absolventų grupių respondentų politinės-sociokultūrinės švietimo situacijos svarbos vertinimas, renkantis pedagogo profesiją (vid.)

Demotyvuojantys veiksniai, susiję su politine-sociokultūrine švietimo situacija	Studentų vertinimo vidurkis	Absolventų vertinimo vidurkis	Tikimybė
Nepasitikėjimas švietimo sistema	3,53	3,81	0,018
Nepakankamas mokytojo profesijos prestižas, statusas, įvaizdis visuomenėje	3,76	4,17	0,000
Neigiama aukštojo mokslo pertvarkos įtaka renkantis pedagogo profesiją	3,5	3,82	0,004
Profesinės veiklos poreikių neatitinkantis pedagogų rengimas	3,43	3,44	0,986

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis tyrimo duomenimis.

Mano-Vitnio rangų sumų neparimetrinio kriterijaus rezultatai atskleidė, kad beveik visuose teiginiuose studentų ir absolventų grupių respondentų nuomonių skirtumas statistiškai reikšmingas: absolventai, skirtingai nei studentai, tris veiksnius vertina kaip labiau demotyvuojančius. Skirtumai statistiškai reikšmingi, kai tikimybė mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį 0,05. Nustatyta, kad šioje srityje tiek studentų (vidurkis – 3,76), tiek absolventų (vidurkis – 4,17) grupės respondentai kaip svarbiausią demotyvuojantį veiksnių nurodo nepakankamą mokytojo profesijos prestižą, statusą, įvaizdį visuomenėje. Mokytojo profesijos prestižas glaudžiai susijęs su jam rodoma pagarba. Reikia pripažinti, kad dėl įvairių priežasčių mokytojo profesijos prestižas neaukštas. Dažnai pasigirsta nuomonė, kad IPU pedagogas tiesiog yra žmogus, daug laiko praleidžiantis su vaikais. Bet juk jis – ir savo dalyko profesionalas. Daugelyje šalių skatinamas visuomenės požiūris į mokytoją kaip profesionalą (Židžiūnienė, 2018). Valstybė kuria politiką ir įgyvendina priemones, siekdama sudaryti sąlygas jauniems, talentingiems, idėjų turintiems žmonėms jas įgyvendinti. Lietuvoje nuo 2008 m. vykdoma „Renkuosi mokyti!“ programa, kuri yra ir pasaulinio tinklo „Teach for All“ iniciatyvų dalis (Apie „Renkuosi mokyti!“ programą, 2020). Naujų galimybių pedagogams siūlo 2015 m. patvirtinta Geros mokyklos koncepcija (2015). Tačiau dalis mokslininkų (pvz., Labokas, 2018) linkę diskutuoti dėl to, kad prestižas yra IPU pedagogų asmeninės pozicijos ir požiūrio į save reikalas: „Jei sugebėsime iš naujo įvertinti ir atrasti tą pozityvų aspektą, kodėl esame mokytojai, kas yra mokytojavimas ir kodėl jis iš esmės patrauklus, prestižas išsaugus bematant“ (Labokas, 2018).

Studentų grupės respondentai nepasitikėjimą švietimo sistema įvertino 3,53 balo; neigiamą aukštojo mokslo pertvarkos įtaką renkantis pedagogo profesiją – 3,5 balo. Absolventų grupės respondentų teigimu, pastaroji renkantis pedagogo profesiją (vidurkis – 3,82 balo) šiek tiek svarbesnė nei nepasitikėjimas švietimo sistema (vidurkis – 3,81). Galima teigti, kad abiejų šių demotyvuojančių veiksnių santykis yra kauzalus. Nepasitikėjimas švietimo sistema inspiravo aukštojo mokslo pertvarką, o prasidėjusi ir vykdoma aukštojo mokslo pertvarka lėmė nepasitikėjimą nuolat besikeičiančia švietimo sistema.

Studentų ir absolventų grupių respondentų teigimu, mažiausią neigiamą įtaką renkantis pedagogo profesiją darė profesinės veiklos poreikių neatitinkantis pedagogų rengimas (vidurkiai – 3,43 balo ir 3,44 balo). Pedagogo kvalifikacija įgyjama: baigus universitetinių arba koleginių pirmosios pakopos pedagogikos studijų krypties studijų programą, į kurią integruotas pedagoginių studijų modulis; baigus pedagogikos studijų modulį, greta universitetinių ar koleginių pirmosios pakopos ne pedagogikos studijų krypties studijų programos; baigus profesinių studijų programą, kuri parengta pedagoginių studijų modulio pagrindu bei teisės aktų nustatyta tvarka, įskaitant ir pripažįstant kompetencijas, įgytas dirbant pedagoginį darbą ir (ar) neformaliojo švietimo būdu (Pedagogų rengimo reglamentas, 2018). V. Juškienės (2015) teigimu, rengiant pedagogus svarbiausia, į ką aukštoji mokykla orientuojasi. Universitetų paskirtis – ugdyti akademinio išsilavinimo sie-

kiančius asmenis, kurie studijų metu turi mažiau praktikos ir labiau gilinaisi į mokslines tiesas. Universitetinių studijų labiau išreikštas tyriminių kompetencijų ugdymas, apeliuojant į ugdymo(si) praktiką, pagrįstą moksliniais tyrimais. Tuo tarpu kolegijų studentai kiekvieną semestrą atlieka praktiką, kurios trukmė – iki 1,5 mėn. Koleginėms studijoms būdingas profesinių praktinių kompetencijų ugdymas(is). Kadangi jos labiau orientuotos į savo srities specialisto profesionalo, turinčio daug praktinės patirties, rengimą, studentams dėsto ne tik akademinio pasaulio atstovai mokslininkai, bet ir nemažai aukšto lygio profesionalų praktikų, dirbančių ir ugdymo įstaigose (Jonušauskienė, Juškienė, Murauskienė, 2017).

Pastaraisiais metais mokytojai atlieka gerokai daugiau ir įvairesnių užduočių, turi daugiau pareigų ir dirba su vis didesniu mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, skaičiumi, tad turi gebėti greitai orientotis naujų technologijų gausoje, imtis naujų vaidmenų. 3 lentelėje pateiktas studentų ir absolventų grupių respondentų darbo ypatumų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje svarbos renkantis pedagogo profesiją vertinimas pagal 5 balų skalę. Mano-Vitnio rangų sumų neparametrinio kriterijaus rezultatai atskleidė, kad šioje veiksmų grupėje statistiškai reikšmingų skirtumų tarp studentų ir absolventų grupių respondentų nuomonių nenustatyta. Skirtumai statistiškai reikšmingi, kai tikimybė yra mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį 0,05. Šioje demotyvuojančių veiksmų grupėje studentų ir absolventų grupės respondentai kaip svarbiausius veiksmus nurodė per didelį vaikų skaičių grupėje (vidurkiai – 4,10/4,29 balo) ir sudėtingą darbą, patiriamą psichologinę įtampą (vidurkiai – 4,03/4,16 balo).

3 lentelė. Studentų ir absolventų grupių respondentų darbo ypatumų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje svarbos vertinimas, renkantis pedagogo profesiją (vid.)

Darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	Studentų vertinimas	Absolventų vertinimas	Tikimybė
Sudėtingas darbas, patiriama psichologinė įtampa	4,03	4,16	0,139
Nepakankamai geros darbo sąlygos	3,56	3,79	0,087
Per didelis vaikų skaičius grupėje	4,10	4,29	0,108
Nepagrįsti darbdavio reikalavimai	3,44	3,57	0,255
Neigiami atsiliepimai dėl įtampos darbe, nesutarimai tarp kolegų, konkurencija	3,61	3,84	0,090
Sudėtingi santykiai su ugdytinių tėvais	3,79	2,82	0,405
Pedagogų bendradarbiavimo, keitimosi idėjomis stoka	3,66	3,77	0,213

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis tyrimo duomenimis.

Kad grupėse yra daugiau vaikų, nei nurodyta teisės aktuose, byloja dėl šios problemos vykstantys teisminiai procesai. Pavyzdžiui: ieškiny, kad grupę lankančių vaikų sąrašai sudaryti pažeidžiant norminių teisės aktų reikalavimus, nes tuo metu grupės sąraše buvo net 26 vaikai (3 iš jų – turintys klausos negalią [Byla A-371-492/2015, 2015]). Be to, patikrinus 484 IPUP įstaigų saugos sveikatai reikalavimų laikymąsi nustatyta, kad beveik ketvirtadalyje (24,4 proc.) tikrintų ugdymo įstaigų perpildyta bent viena grupė. Vaikų, turinčių nustatytų specialiųjų ugdymosi poreikių, yra maždaug 74 proc. ikimokyklinio ugdymo programą vykdančių įstaigų, bet tik dvi iš 50-ies įstaigų turėjo mokytojo (auklėtojo) padėjėjus ir tik specialiosiose grupėse. Nors ankstyvoji intervencija ir pagalba specialiųjų poreikių turintiems vaikams yra veiksmingiausia, laiku nenustačius specialiųjų ugdymosi poreikių arba neturint specialistų šiems poreikiams patenkinti, specialiųjų poreikių turintys vaikai visos būtinos pagalbos negauna (Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų ateičiai užtikrinti, 2018). Nustatyta ir daugiau veiklos pažeidimų: įstaigos neturi leidimų-higienos pasų, nesilaikoma dokumentuose, reglamentuojančiuose sveikatos saugos reikalavimus, nurodytų sąlygų: nesaugios žaidimų aikštelės, neužtikrinamas reikiamas sanitarinių įrenginių skaičius ir kt. (Vaikų sveikatos iššūkiai, organizuojant ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, 2019). Valstybinio audito ataskaitoje „Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų ateičiai užtikrinti?“ (2018) nurodyta, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogai turi dirbti 33 kontaktines ir tik 3 nekontaktines

valandas per savaitę. Jei įstaigoje pedagogų trūksta, nelieta ir tų trijų nekontaktinių valandų, tad pedagogai tam tikrus darbus atlieka po darbo valandų. Taigi tyrimo respondentai turi pagrindą esamas darbo sąlygas vertinti kaip demotyvuojantį veiksnį (studentų nuomonės vidurkis – 3,56 balo, absolventų – 3,79 balo).

Studentų ir absolventų grupių respondentai kaip demotyvuojančius veiksnius vertina nepagrįstus darbavio reikalavimus (vidurkiai – 3,44/3,57) ir neigiamus atsiliepimus apie įtampą darbe, nesutarimus su kolegomis, konkurenciją (vidurkiai – 3,61/3,84). Tokius būsimų pedagogų nuogastavimus lemia retkarčiais žiniasklaidoje pasirodantys pranešimai apie netinkamą emocinę ikimokyklinio ugdymo įstaigų atmosferą, pasitaikančias mobingo apraiškas (Kasnikovskytė, 2017).

Sudėtingus santykius su ugdytinių tėvais studentų grupės respondentai įvertino 3,79 balo, absolventų grupės – 2,82 balo. Pažymėtina, kad iš visų nurodytų demotyvuojančių veiksnių absolventams šis veiksnys mažiausiai svarbus. Tikėtina, kad tokį didelį atotrūkį nuo studentų vertinimo lemia teigiama praktinė patirtis bendradarbiaujant su ugdytinių tėvais.

Tyrimo dalyvių prašyta įvertinti demotyvuojantį poveikį veiksnių, susijusių su asmenybe, jos patirtimi, tobulėjimo galimybių suvokimu (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Studentų ir absolventų grupių respondentų veiksnių, susijusių su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis, svarbos, renkantis pedagogo profesiją, vertinimas (vid.)

Veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis	Studentų vertinimas	Absolventų vertinimas	Tikimybė
Pašaukimo tapti mokytoju nebuvimas	3,65	3,97	0,011
Nepakankamos profesinio tobulėjimo galimybės	3,29	3,39	0,374
Nepakankamos karjeros galimybės	3,23	3,41	0,125
Profesinės perspektyvos nematymas	3,24	3,47	0,049
Nepakankama pagalba pradedantiems pedagogams	3,93	4,17	0,011
Nekorektiškas mokiusių pedagogų elgesys	3,20	3,21	0,837

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis tyrimo duomenimis.

Mano-Vitnio rangų sumų neparameetrinio kriterijaus rezultatai atskleidė, kad pusės studentų ir absolventų grupių respondentų nuomonių skirtumas yra statistiškai reikšmingas: absolventai, lyginant su studentais, tris veiksnius vertina kaip labiau demotyvuojančius. Skirtumai statistiškai reikšmingi, kai tikimybė mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį 0,05. LR švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo“ (2017) nurodoma, kad įgijus pedagogo kvalifikaciją ir pradėjus profesinę veiklą, atliekama privaloma pedagoginė stažuotė, kurios metu pedagogui turėtų būti teikiama patyrusio praktikuojančio pedagogo pagalba. Tačiau tyrimo metu kaip svarbiausias demotyvuojantis veiksnys, susijęs su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis, nurodyta nepakankama pagalba pradedantiems pedagogams. Studentų grupės respondentų nuomonės vidurkis – 3,93 balo, absolventų – net 4,17 balo.

Absolventų grupės respondentai mano, kad pašaukimo tapti mokytoju nebuvimas yra svarbus veiksnys (vidurkis – 3,97), tuo tarpu studentai šiam veiksmui teikia mažesnę svarbą (vidurkis – 3,65 balo). K. Pukelis (1995) pabrėžia pedagogo asmenybės savybių reikšmę ugdomajai veiklai, jo teigimu, pedagogo asmenybės savybės yra svarbus mokytojo profesijos pašaukimo kriterijus. Mokslininko nuomone, pedagogo profesijai tinkamiausiais laikytini žmonės, turintys pašaukimą pedagoginei veiklai. V. Kavaliauskienė (2001) pašaukimo, pedagoginės savimone ir pedagoginės saviraiškos siekį akcentuoja kaip pagrindinius pedagogų atrankos aspektus. E. Danilevičius (2014) teigė, kad pedagogams keliami kilnių, universalių, nenykstančių vertybių – gėrio, tiesos, grožio, etoso, pašaukimo reikalavimai. Taigi pedagogas turi būti asmenybė, vesianti vaiką gėrio ir žinių keliu. J. Laboko (2018) nuomone, ypač svarbus pašaukimas būti mokytoju, rinktis šį profesinį kelią, išvelgiant jo prasmingumą. Z. Idris, K. S. K. Johari ir A. Y. A. Bakar'o (2018) teigimu, pozityvi pedagogo asmenybė turi įtakos mokymo ir mokymosi procesui: gali didinti mokymo veiksmingumą,

gerinti ugdytinių akademinius pasiekimus, skatinti jų motyvaciją bei prisidėti kuriant emocinę pedagogų bendruomenės pusiausvyrą. Taigi pedagogiką studijuoti norintis asmuo turi būti pozityvus ir optimistiškas.

Šioje veiksmų grupėje studentai nepakankamas profesinio tobulėjimo galimybes vertino kaip gana svarbų demotyvuojantį veiksnį (vidurkis – 3,29). Tuo tarpu absolventų grupės respondentai svarbesniu demotyvuojančiu veiksmu laiko profesinės perspektyvos nematymą (vidurkis – 3,47). J. Abramauskienė, R. Kirliauskienė (2014) pastebėjo, kad šiandien jaunimui įsitvirtinti suaugusiųjų profesiniame pasaulyje ypač sunku, todėl mokymasis, kompetencijų įgijimas, kvalifikacijos tobulinimas yra viena iš savo profesinio kelio planavimo sąlygų. Kvalifikacijos poreikį M. Moloney (2014) įvardijo kaip profesionalumo požymį, kuris siejamas su atlyginimu, požiūriu į darbo sąlygas, tai lemia pasitikėjimo, sėkmės ir tapatumo jausmus. Remdamasi 2018 m. vykdytos švietimo ir mokymo stebėsenos rezultatais, ES Taryba paragino visas ES nares skatinti švietimo darbuotojus orientuotis į visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Mokytojų, mokyklų vadovų ir akademinio personalo aktyvaus pilietiškumo, bendrųjų vertybių, priklausomybės pedagogų bendruomenei jausmo skatinimas, gebėjimas tinkamai reaguoti ir ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus lemia inkliuzinį / įtraukjį ugdymą(si), kur ypač akcentuojamas tarpkultūrinis kompetentingumas (Education and training Monitoring, 2018). Pažymėtina, kad kvalifikacijos tobulinimo institucijų paslaugos yra mokamos. Didžioji dalis šių sąnaudų padengiama iš valstybės ir savivaldybių biudžeto, dalis – iš pačių mokytojų pajamų. Pradėjus vykdyti bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo reformą, kvalifikacijai tobulinti skirtos lėšos numatomos mokyklos biudžete, jų absoliutusias dydis priklauso nuo mokinių skaičiaus mokykloje („mokinio krepšelio“) (Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo mokytojų kvalifikacijos tobulinimas, 2018). Tačiau daugiau nei trečdalis įstaigų negalėjo užtikrinti būtino ikimokyklinio ugdymo auklėtojų kvalifikacijos tobulinimo, kaip nustatyta teisės aktuose, 35 proc. įstaigų nurodė, kad tam trūksta lėšų, tad kartais auklėtojai už mokymus susimoka patys (Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų ateičiai užtikrinti, 2018).

Tyrimo respondentų paprašyta nurodyti ir kitus, į sąrašą neįtrauktus veiksmus, kas neskatina rinktis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesijos. Absolventai teigė, kad „pasigendama studijų kokybės“, jų neskatina „dėstytojų požiūris į studentus“, „bereikalingų popierių pildymas“, „papildomo pedagogo grupėje trūkumas (dirba vienas, o ne su kolega)“. Kai kurie absolventai dar kartą užrašė jau lentelėje paminėtus veiksmus: per daug vaikų grupėje, mažas atlyginimas. Studentų grupės respondentus demotyvuoja: „sudėtingas šios kartos vaikų charakteris“ (2); „nepagarba pedagogams“ (2); „ilgas studijų laikas ir daug atsiskaitymų“; „per dideli darbo krūviai“ (2); „senujų pedagogų nusistatymas prieš naujoves“; „senesnės kartos pedagogų požiūris į ką tik atėjusius dirbti pedagogus ir jų elgesys“ (2); „didelė atsakomybė dirbant su vaikais“; „tėvų nepagarba mokytojui“; „šių laikų vaikų elgesys su pedagogais, jų nepagarba“; „vaikai su specialiaisiais poreikiais“; tai, kad „jaunas, tik ką baigęs studentas neturi patirties ir jis nereikalingas“; „pedagogo profesijos neįvertinimas, juk tai darbas, kuris uždarius įstaigos duris nesibaigia, galva nuolat įjungta“; „administracijos ir pedagogo bendradarbiavimo trūkumas“; „neįvertintas požiūris į ugdytoją“; „esamų pedagogų neigiamas požiūris į šią profesiją“; „kitų žmonių požiūris į šią specialybę“. Keturi respondentai nurodė, kad visi sąraše nurodyti veiksniai neskatina rinktis IPP pedagogo profesijos. Kai kurie respondentai dar kartą parašė jau lentelėje paminėtus veiksmus (per mažas atlyginimas, konkurencija ir pedagogų nepasitikėjimas, nepakankama pagalba pradedantiesiems pedagogams, didelis psichologinis krūvis), taip pabrėždami jų neigiamą poveikį ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimui. Tačiau net septyni tyrimo dalyviai demotyvuojančių veiksmų nenurodė. Tikėtina, jei žmogus jaučia pedagoginį pašaukimą ir dirbdamas su ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikais realizuoja save, išoriniai veiksniai jam mažiau svarbūs.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio pedagogo profesijoje ir darbinėje realybėje pasireiškia nemažai demotyvuojančių veiksmų. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pedagogas visuomenės menkai vertinamas, nepakankamas ir mokytojo profesijos prestižas. Pažymėtina, kad visose veiksmų grupėse galima skirti po dominuojantį veiksnį, bet daugiausia aukštais balais įvertinti veiksniai, susiję su darbo ypatumais ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Šios profesijos atstovų darbas sudėtingas, dažnai dirbama netinkamomis sąlygomis, patiriama didelė psichologinė įtampa. Tiek studentai, tiek absolventai skyrė šiuos svarbiausius demotyvuojančius veiksmus:

per didelis vaikų skaičius grupėje, sudėtingas darbas, patiriama psichologinė įtampa, nepakankama pagalba pradedantiesiems pedagogams. Sutapo nuomonė ir su mažiausiai įtakos turinčiu veiksmu, skatinančiu nesirinkti ikimokyklinio ir priešmokyklinio pedagogo studijų, – nekorektiškas juos mokiusių pedagogų elgesys. Mažiausiais balais įvertinti veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis. Čia galima išvelgti studentų ir absolventų apklausos rezultatų skirtumus. Mažiausiu balu absolventai įvertino sudėtingus santykius su ugdytinių tėvais, tuo tarpu studentų grupės absolventus bendravimas su tėvais neramina, tad jį įvertino daug didesniu balu. Palyginus studentų ir absolventų grupių respondentų nuomonių vidurkius, nustatyta, kad absolventų grupės respondentai visus nurodytus demotyvuojančius veiksmus įvertino aukštesniu balu. Tokie rezultatai leidžia manyti, kad dirbdami IPUP specialistais jie patiria įvairių sunkumų, jiems kyla problemų, t. y. demotyvuojantys veiksniai nėra tik numanomi ar įsivaizduojami, jie yra realūs.

Išvados

Straipsnyje teoriškai ir empiriškai analizuojami demotyvuojantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimo veiksniai gali būti sugrupuoti į tris grupes: bendra politinė-sociokultūrinė švietimo situacija; darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis. Iširta, kad politinės-sociokultūrinės švietimo situacijos aspektu respondentai kaip svarbiausią demotyvuojantį veiksnį nurodo nepakankamą mokytojo profesijos prestižą, statusą, įvaizdį visuomenėje. Mažesnę demotyvuojantį poveikį, jų teigimu, turi nepasitikėjimas švietimo sistema ir aukštojo mokslo pertvarka. Remiantis tyrimo rezultatais, labiausiai demotyvuojanti veiksmų grupė – darbo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Šioje veiksmų grupėje studentų ir absolventų grupių respondentai kaip svarbiausius veiksmus nurodė per didelį vaikų skaičių grupėje ir sudėtingą darbą, patiriamą psichologinę įtampą. Kad grupėse yra daugiau vaikų, nei nurodyta teisės aktuose, atskleidžia dėl to vykstantys teisminiai procesai ir auditų ataskaitose pateikti faktai. Kadangi IPU pedagogų trūksta, jiems tenka didesnis darbo krūvis, tad dalį darbų tenka atlikti po darbo valandų. Kaip demotyvuojančius veiksmus respondentai minėjo darbo sąlygas, kitų kolegų neigiamus atsiliepimus apie dirbant su vaikais kylančius sunkumus, nesutarimus su kolegomis, konkurenciją. Pažymėtina, kad reikšmingai išsiskyrė studentų ir absolventų nuomonės, vertinant sudėtingus santykius su ugdytinių tėvais: iš visų nurodytų demotyvuojančių veiksmų absolventams šis veiksnys mažiausiai svarbus. Tikėtina, kad tokį didelį atotrūkį nuo studentų įvertinimo lemia teigiama praktinė patirtis bendradarbiaujant su ugdytinių tėvais. Mažiausiai įtakos turi veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis. Kaip pagrindiniai demotyvuojantys veiksniai, susiję su pačia asmenybe, jos turima patirtimi, tobulėjimo galimybėmis, nurodyta nepakankama pagalba pradedantiesiems pedagogams, pašaukimo tapti mokytoju nebuvimas. Palyginus studentų ir absolventų grupių respondentų nuomonių vidurkius, nustatyta, kad absolventų grupės respondentai visus nurodytus demotyvuojančius veiksmus įvertino aukštesniu balu. Tokie rezultatai leidžia manyti, kad dirbdami IPUP specialistais jie patiria įvairių sunkumų, jiems kyla problemų, t. y. demotyvuojantys veiksniai nėra tik numanomi ar įsivaizduojami, jie yra realūs.

Literatūra

- Abramauskienė, J., Kirliauskienė, R. (2014). Muzikos pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai ir jų kaita studijų metu. *Pedagogika*, Nr. 1, p. 45–57. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/318672838_Muzikos_pedagogo_profesijos_pasirinkimo_motyvai_ir_ju_kaita_studiju_metu
- Apie „Renkuosi mokytį!“ programą. (2020). Prieiga internete: <https://www.renkuosimokyti.lt/tapk-mokytoju/renkuosimokyti-programa/>
- Ar išnaudojame ikimokyklinio ugdymo galimybes sėkmingesnei vaikų ateičiai užtikrinti. (2018). Valstybinio audito ataskaita. Rugsėjo 27 d. Nr. VA-2018-p-9-1-7. Prieiga internete: file:///C:/Users/rt/Downloads/VA-7_Ataskaita-ikimokyklinis.pdf
- Bagdžiūnienė, D., Kazlauskienė, A., Liniauskaitė, A., Nasvytienė, D., Sakadolskienė, E., Šečkuvienė, H. (2014). Stojančiųjų į pedagogines specialybes motyvacijos tapti pedagogu vertinimas. *Pedagogika*, Nr. 113 (1), p. 28–44. Prieiga internete: https://www.academia.edu/37088015/Stojan%C4%8Di%C5%B3j%C5%B3_%C4%AF_pedagogines_specialybes_motyvacijos_tapti_pedagogu_vertinimas

- Byla A-371-492/2015*. (2015). Prieiga internete: <https://eteismai.lt/byla/241675280483931/A-371-492/2015>).
- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
- Brain Architecture*. (2017). Prieiga internete: <https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/brain-architecture/>
- Danilevičius, E. (2014). Mokytojo pašaukimas – meilės dialogo įbūtinimas. *LOGOS*, Nr. 79, p. 153–162. Vilnius: Visuomeninė organizacija „LOGOS“. Prieiga internete: http://www.litlogos.eu/L79/Logos_79_153_162_Danilevicius.pdf
- Daukila, S., Mičiulienė, R., Kovalčikienė, K., Kasperiušienė, J. (2016). *Profesijos pedagogų veiklos turinys. Profesinis tobulėjimas. Identitetas. Ugdymo turinio metodologija. Kokybė*. Monografija. Kaunas, Akademija: Leidybos centras.
- Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo*. (2017). LR švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugsėjo 14 d. įsakymas Nr. V683. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509?jfwid=5w7avl4go>
- Denner, P. R., Salzman, S. A., Newsome, J. D. (2001). Selecting the Qualified: A Standards-Based Teacher Education Admission Process. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, Vol. 15, No. 3, p. 165–180.
- Dolton, P., Marcenaro Gutierrez, O. (2013). *Global teacher status index*. Prieiga internete: <https://www.globalteacherprize.org/media/2787/2013globalteacherstatusindex.pdf>
- Education and training Monitor*. (2018). Prieiga internete: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>
- Geros mokyklos koncepcija*. (2015). Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308. Prieiga internete: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros%20mokyklos%20koncepcija.pdf>
- Idris, Z., Johari, K. S. K., Bakar, A. Y. A. (2018). Meta-Synthesis Study: Positive Effects on Positive Personality of Teachers in Teaching Profession. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, No. 8(1), p. 740–749.
- Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo mokytojų kvalifikacijos tobulinimas. (2018). *Eurydice*. Prieiga internete: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/continuing-professional-development-teachers-working-early-childhood-and-school-education-41_lt
- Jonsdottir, A., Coleman, M. (2014). Professional Role and Identity of Icelandic Preschool Teachers: Effects of Stakeholders' Views. *Early Years: An International Research Journal*, Vol. 34, No. 3, p. 210–225. Prieiga internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09575146.2014.919574>.
- Jonušauskienė, R., Juškienė, V., Murauskienė, A. ir kt. (2017). *Lietuvos kolegijų, rengiančių pedagogus, potencialo vykdyti pedagogines studijas apžvalga*. Prieiga internete: https://www.smm.lt/uploads/documents/MSI/Kolegiju%20potencialias%20rengti%20pedagogus%202017_vasaris.pdf
- Jucevičienė, P., Bankauskienė, N., Janiūnaitė, B., Lepaitė, D., Simonaitienė, B. (2007). *Pedagogų rengimo studijų programų analizė*. Mokslo studija. Mokytojų kompetencijos centras.
- Juškienė, V. (2015). *Kuo skiriasi studijos kolegijoje ir universitete?* Prieiga internete: <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/kuo-skiriasi-studijos-kolegijoje-ir-universitete/20307>
- Kaip rengiami mokytojai*. (2015). Švietimo problemos analizė. Prieiga internete: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Kaip-rengiami-mokytojai.pdf>
- Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- Kasnikovskytė, M. (2017). „Siurprizas“ sostinės darželio tėvams: vaikų numylėta auklėtoja iš darbo išėjo po psichologinio teroro. Prieiga internete: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/923753/siurprizas-sostines-darzelio-tevams-vaiku-numyleta-aukleteja-is-darbo-isejo-po-psichologinio-teroro>
- Kavaliauskienė, V. (2001). *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: KU leidykla.
- Labokas, J. (2018). *Mokytojo profesijos prestižas: turime sugrįžti prie „pirmosios meilės“ mokytojo darbui*. Prieiga internete: <http://www.svietimonaujienos.lt/mokytojo-profesijos-prestizas-turime-sugrizti-prie-pirmosios-meiles-mokytojo-darbui/>
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2018 metų ataskaita*. (2019). Patvirtinta 2019 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 273. Prieiga internete: https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202018%20m_%20veiklos%20ataskaita_patvirtinta%202019%20m_%20kovo%2027%20d_%20nutarimu%20Nr_%20273.pdf
- Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018*. (2018). Gera mokykla. Vilnius, Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga internete: https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf
- Lietuvos švietimo ir mokslo šakos kolektyvinės sutarties pakeitimas 2017 m. lapkričio 22 d.* (2019). Prieiga internete: https://www.lampss.lt/attachments/article/362/kolektyvine_sutartis_20191202.pdf
- Moloney, M. (2010). Professional identity in early childhood care and education: Perspectives of pre-school and infant teachers. *Irish Educational Studies*, Vol. 29, No. 2, p. 167–187. Prieiga internete: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03323311003779068>.

- Pakalniškienė, V. (2012). *Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas*. Vilnius: VU leidykla.
- Paulauskaitė, N. (1996). Kokybiniai tyrimo metodai vadyboje. *Socialiniai mokslai: Vadyba*, Nr. 4(8), p. 35–49.
- Paulauskienė, V. (2011). *Personalo motyvavimas Vilniaus ikimokyklinio ugdymo įstaigose*. Magistro darbas. Prieiga internete: <file:///C:/Users/rt/Downloads/1894250.pdf>
- Pedagogų rengimo reglamentas*. (2018). Prieiga internete: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/PRR%202018-05-29%20%20patvirtintas.pdf>
- Ponnock, A. R., Torsney, B. M., Lombardi, D. (2018). Motivational Differences throughout Teachers' Preparation and Career. *New Waves-Educational Research and Development Journal*, Vol. 21, No. 2, p. 26–45.
- Pourtoussi, Z., Ghanizadeh, A., Mousavi, V. (2018). A Qualitative In-Depth Analysis of the Determinants and Outcomes of EFL Teachers' Motivation and Demotivation. *International Journal of Instruction*, Vol. 11, No. 4, p. 75–190.
- Pranaitytė, R., Malinauskienė, D. (2011). Pedagogų nuomonė apie kokybišką vaikų ugdymą sąlygojančius veiksnius ikimokyklinėse įstaigose“. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 3 (32), p. 54–60. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Prancevičienė, D. (2011). *Profesijos statuso sampratos kaita renkantis mokytojo profesiją*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Pukelis, K. (1995). *Mokytojų rengimas ir tautinė kultūra*. Kaunas: Šviesa.
- Rodzevičiūtė, E. (2008). Pedago profesijos pasirinkimo motyvacija ir jos kaita pedagoginių studijų metu. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 15, p. 74–85.
- Terminų žodynas*. (2020). Prieiga internete: <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/D/demotyvacija>
- Vaikų sveikatos iššūkiai, organizuojant ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą*. (2019). Nacionalinio visuomenės sveikatos centro (NVSC) prie Sveikatos apsaugos ministerijos atliktas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdančių įstaigų saugos sveikatai vertinimas. Prieiga internete: https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Naujienos/0724_Vaiku%20perpildymas_Spaudos%20konferencija.pdf
- Židžiūnienė, A. (2018). *Mokytojas – profesija, kuria galima pasitikėti?* Prieiga internete: <http://www.svietimonaujienos.lt/mokytojas-profesija-kuria-galima-pasitiketi/>
- Бондаренко, Л. (2000). *Изменения в структуре и социальном статусе преподавателей высшей школы. Социологические исследования*, № 10, с. 125–127. Москва: РАН. Prieiga internete: <https://www.isras.ru/files/File/Socis/10-2000/020.BONDARENKO.pdf>

FACTORS DEMOTIVATING THE CHOICE OF THE PROFESSION OF TEACHER IN EARLY AND PRE-SCHOOL EDUCATION

ILVIJA PIKTURNAITĖ, RŪTA TAMAŠAUSKIENĖ
Klaipėda State University of Applied Sciences (Lithuania)

Summary

The system of early and pre-school education identifies ageing teachers and a shortage of employees, while competitions for vacant positions are not attracting interest. This situation shows the clear expression of demotivating factors, but much of the research on the topic is focused on the motivation of secondary school staff. The article raises a problematic question: what demotivating factors determine the reluctance to choose the profession of teacher in early and pre-school education? Research methods: analysis of research literature; the quantitative study method (questionnaire survey) was applied for empirical research. An empirical study was conducted by a questionnaire survey of early and pre-school education students and graduates (practitioners). Students and graduates in early and pre-school education pedagogy from seven Lithuanian institutions of higher education (Klaipėda University, Šiauliai University, Vilnius College, Kaunas College, Panevėžys College, Marijampolė College, and Klaipėda State College) were invited to participate in the empirical research. A total of 421 students and 111 graduates working as pre-school and pre-school

education teachers participated in the survey. Research ethics provide for the generally accepted subjects of this research (sample size, sampling, data collection, aggregation, etc). The data is compiled and processed using the SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) software package. Averages and Mann-Whitney criteria are calculated.

Theoretically and empirically analysed factors demotivating the choice of the profession of teacher in early and pre-school education can be classified in three groups: the general political-socio-cultural situation in the field of education; features of the work in a pre-school education institution; factors that are related to the personality itself, previous experience, and the possibility for improvement. It is shown that the respondents indicate the insufficient prestige, status and image of the teaching profession in society as the most important demotivating factor in the political-socio-cultural situation in the field of education. Distrust of the education system and the reform of higher education have a less demotivating effect. According to the results of the research, the most demotivating group of factors is the nature of the work in a pre-school educational institution. In this group of factors, respondents indicate the excessive number of children in the group, the difficult work and the psychological stress as the most important factors. The fact that there are more children in groups than is permitted by legislation is indicated by ongoing legal proceedings and the facts in audit reports. Due to the lack of early and pre-school teachers in institutions, they have a heavier workload, and some work has to be done after working hours. The respondents to the study evaluate working conditions, negative feedback about stress at work, disagreements with colleagues, and competition as demotivating factors. It should be noted that the opinions of students and graduates differed significantly in assessing the complex relationship with parents: of all the demotivating factors mentioned, this factor is the least important for graduates. It is likely that such a large gap between attitudes is due to the positive practical experience of working with parents. Factors relating to the personality itself, previous experience, and the possibility of improvement have the least influence. The most important demotivating factors relating to the personality itself, previous experience and the possibility for improvement were the insufficient support for beginning teachers and the lack of interest to become a teacher. Comparing the average opinions of respondents from the groups of students and graduates, it was found that the respondents from the group of graduates gave all the demotivating factors indicated a higher score. These results suggest that they face various difficulties and problems when working in early and pre-school education, and demotivating factors are not just implied or imagined, they are real.

KEY WORDS: *early and pre-school education pedagogy, profession, demotivating factors.*

JEL CODES: I21; M12.

Gauta: 2020-11-26

Priimta: 2020-12-16

Pasirašyta spaudai: 2021-01-10